

Khu BTTN Phong Điền

Tên khác

Không có

Tỉnh

Thừa Thiên Huế

Tình trạng

Đề xuất

Ban quản lý được thành lập

Chưa thành lập

Vĩ độ

16°18' - 16°35' vĩ độ Bắc

Kinh độ

107°03' - 107°21' kinh độ Đông

Vùng địa lý sinh học

05c - Bắc Trung Bộ

Tình trạng bảo tồn

Trước năm 1993, rừng khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền là rừng sản xuất và được quản lý bởi các lâm trường thuộc Sở Lâm nghiệp (nay là Sở NN & PTNT). Do nhận thức được vai trò của vùng là bảo vệ nguồn nước và phòng hộ, năm 1992, đề xuất chuyển hạng quản lý vùng này thành rừng phòng hộ đầu nguồn đã được xây dựng và đệ trình lên Bộ.

Năm 1998, do tái phát hiện loài Gà lôi lam mào trắng *Lophura edwardsi* tại đây, Phong Điền đã được đưa vào danh sách đề xuất hệ thống rừng đặc dụng đến năm 2010 là một khu bảo tồn thiên nhiên với diện tích 33.900 ha (FPD 1998). Trong tháng 6 và 7 năm 1998, Chương trình BirdLife Quốc tế tại Việt Nam và Viện Điều tra Quy hoạch Rừng (FIPI) đã tiến hành khảo sát thực địa để đánh giá tính khả thi của việc nâng cấp rừng phòng hộ Phong Điền và vùng tiếp giáp Đăkông thành rừng đặc dụng. Nghiên cứu khả thi đã đề xuất cần thành lập một khu bảo tồn có diện tích 34.406 ha tại Phong Điền (Lê Trọng Trãi *et al.* 1999).

Tháng 1 năm 2000, sau khi nội dung nghiên cứu khả thi được Ủy ban Nhân dân tỉnh Thừa Thiên Huế thông qua, BirdLife International và

Viện Điều tra Quy hoạch Rừng đã phối hợp với Chi cục Kiểm Lâm tỉnh Thừa Thiên Huế xây dựng dự án đầu tư thành lập Khu Bảo tồn Thiên nhiên Phong Điền. Dự án đầu tư đã đề xuất thành lập một khu bảo tồn thiên nhiên có diện tích 41.548 ha ở hai huyện Phong Điền và A Lưới. Tháng 1 năm 2001, dự án đầu tư được đệ trình lên Ủy ban Nhân dân tỉnh Thừa Thiên Huế để xem xét phê chuẩn, hy vọng dự án đầu tư này sẽ được Ủy ban Nhân dân tỉnh thông qua trong tháng Hai năm 2001 (R. Hughes, BirdLife International pers. comm.).

Địa hình và thủy văn

Nét địa hình chính của Khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền là một dãy núi thấp kéo dài về phía đông nam của dãy Trường Sơn, dãy núi này cũng chính là ranh giới giữa hai tỉnh Quảng Trị và Thừa Thiên Huế. Các điểm cao nhất trong khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên là đỉnh Coc Ton Bhai (1.408m), Ca Cut (1.405m), Ko Va La Dut (1.409m), Coc Muen (1.298m) và Co Pung (1.615m). Khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên nằm trong lưu vực của 3 con sông chính là Mỹ Chánh, Ô Lâu và sông Bồ.

Đa dạng sinh học

Khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền cùng với khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Đăkrông là nơi còn giữ lại diện tích rừng thường xanh đất thấp lớn nhất trong Vùng Chim Đặc hữu Đất thấp Trung Bộ (Lê Trọng Trãi *et al.* 1999). Những vùng đất thấp thường là những nơi mà rừng đã bị tàn phá nặng nề nhất ở Việt Nam (Wege *et al.* 1999), và rừng thường xanh trên đất thấp có lẽ cũng là kiểu rừng bị đe dọa nghiêm trọng nhất.

Khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền là nơi cư trú của 6 trong số 8 loài chim có vùng phân bố hẹp của Vùng Chim Đặc hữu Vùng Đất thấp Trung Bộ, đó là Gà lôi lam mào trắng *Lophura edwardsi*, Gà so Trung Bộ *Arborophila merlini*, Trĩ sao *Rheinardia ocellata*, Khướu đầu xám *Garrulax vassali*, Khướu mỏ dài *Jabouilleia danjoui* và Chích chạch má xám *Macronous kelleyi* (Lê Trọng Trãi *et al.* 1999, Stattersfield *et al.* 1998).

Có lẽ loài có tầm quan trọng bảo tồn cao nhất ở Phong Điền là Gà lôi lam mào trắng. Trước khi phát hiện lại năm 1996, loài này đã được xem là bị tuyệt chủng ngoài thiên nhiên. Gà lôi lam mào trắng là một loài có vùng phân bố rất hẹp ở miền Trung Việt Nam và cũng chỉ có rất ít điểm ghi nhận được loài này. Tuy thông tin về quần thể của Gà lôi lam mào trắng ở Phong Điền còn rất ít, nhưng theo các thợ săn địa phương thì loài này còn tương đối phổ biến trong vùng đề xuất. Thông tin chi tiết về một số loài quan trọng khác được ghi nhận trong vùng cũng chưa đầy đủ, ví dụ như đối với Gà so Trung Bộ và Khướu mỏ dài, mặc dầu trong đợt khảo sát của BirdLife/FIPI năm 1998 đã khẳng định hai loài trên còn phổ biến trong vùng. Trong tháng 1 năm 2000, một cá thể Gà lôi lam mào đen đã bị bắt ở vùng rừng gần khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền (Lê Trọng Trãi, Viện Điều tra Quy hoạch Rừng pers. comm.). Loài Gà lôi có vùng phân bố hẹp đang bị đe dọa tuyệt chủng trên toàn cầu này cũng rất có thể phân bố bên trong ranh giới của khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên. Vì những lý do đó, khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền là một điểm quan trọng cho công tác bảo tồn đa dạng sinh học các loài chim của Vùng Chim Đặc hữu Đất thấp Trung Bộ

Phong Điền hiện vẫn còn một số loài thú lớn có tầm quan trọng bảo tồn, trong số đó có hai loài mới được phát hiện trong thời gian gần đây là Sao La *Pseudoryx nghetinhensis* và Mang lớn *Megamuntiacus vuquangensis*. Sao La và hai loài khác cũng được ghi nhận tại Phong Điền là Vượn đen má hung *Hylobates gabriellae* và Voọc vá chân nâu *Pygathrix nemaeus nemaeus* là các loài đặc hữu Đông Dương. Những kết quả điều tra gần đây cho thấy số lượng quần thể của các loài thú lớn ở Phong Điền đều rất nhỏ và phân bố rải rác, có thể do hậu quả của săn bắn và các nhiễu loạn khác (Lê Trọng Trãi *et al.* 1999).

Các vấn đề về bảo tồn

Trước đây, rừng ở Phong Điền bị đe dọa bởi rất nhiều các nhân tố khác nhau. ảnh hưởng của chiến tranh đối với vùng rất nặng nề, và trong khi hậu quả của chiến tranh vẫn còn tiếp tục ảnh hưởng lên các sinh cảnh và các loài động vật hoang dã, thì những mối đe dọa mới hiện nay xuất hiện nghiêm trọng hơn. Mức độ săn bắt hiện tại có thể thấp hơn so với những năm mới giả phóng do độ phong phú của các loài động vật đều đã giảm và số lượng súng trong dân cũng giảm đi nhiều. Tuy vậy, hình thức săn bắn hiện nay đã thay đổi nhằm phù hợp với điều kiện số lượng động vật thấp, thể hiện qua việc sử dụng bẫy đã trở nên thông dụng hơn. Cháy rừng tiếp tục có ảnh hưởng nghiêm trọng và rộng lớn đối với độ che phủ rừng mặc dầu việc đốt rừng làm nương rẫy đã không còn phổ biến như trước (R. Hughes, BirdLife International pers. comm.).

Các mối đe dọa khác nhau gây ra những ảnh hưởng khác nhau đối với sinh cảnh và các loài hoang dã. Ví dụ, như đe dọa trực tiếp nhất đối với các loài động vật hoang dã ở Phong Điền là săn bắn, vì chúng đặc biệt tác động tới những loài có tầm quan trọng bảo tồn cao nhất, đáng chú ý là gà lôi và các loài thú lớn. Gần một nửa số lượng các loài thú được ghi nhận tại Phong Điền có trong "Danh sách các loài Động vật bị Đe dọa" của IUCN, và chúng thường là những loài đặc bị đe dọa lớn nhất bởi động săn bắn. Đối với những loài thú ăn thịt lớn, như Hổ *Panthera tigris* và Báo gấm *Pardofelis nebulosa*, với sức ép săn

Khu Bảo tồn Thiên nhiên Phong Điền

bắn cao như hiện nay có thể đã góp phần dẫn đến mật độ quần thể hiện nay của các loài này trong vùng thấp. Cùng với săn bắn, khai thác gỗ và lâm sản phi gỗ đang diễn ra ở đây có thể cũng là những đe dọa thực sự đến các vùng rừng còn lại. Cần phải tiến hành nghiên cứu sâu hơn để có thể xác định được mức độ khai thác các lâm sản trên đang diễn ra ở mức bền vững hay không bền vững và tìm ra những biện pháp để khắc phục vấn đề này một cách hiệu quả (R. Hughes, BirdLife International pers. comm.).

Tóm lại, những mối đe dọa chính đối với tính đa dạng sinh học ở khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền là săn bắn (đặc biệt là sử dụng bẫy); khai thác củi và các lâm sản phi gỗ (tuy nhiên cần đánh giá mức độ bền vững); khai thác gỗ trái phép (cả gỗ xây dựng do những người từ vùng khác đến); cháy rừng (do canh tác nương rẫy, đốt rừng để tìm các mảnh bom và vỏ đạn pháo, bom đạn sau chiến tranh tự phát nổ); và đốt rừng canh tác nông nghiệp (R. Hughes, BirdLife International pers. comm.).

BirdLife International và Viện Điều tra Quy hoạch Rừng đã tiến hành một số đợt khảo sát về đa dạng sinh học và kinh tế xã hội trong vùng, và đang cố gắng lôi kéo sự quan tâm đối với các loài quan trọng có ý nghĩa toàn cầu về mặt bảo tồn của Khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền

Chi cục Kiểm lâm Thừa Thiên Huế đã tiến hành một số hoạt động nhằm mục tiêu bảo tồn tính đa dạng sinh học của vùng. Với sự trợ giúp của Quỹ Bảo vệ Thiên nhiên Thế Giới - WWF Chương trình Đông Dương, một chương trình về nâng cao nhận thức bảo tồn với trọng tâm là loài Hổ và các loài gà lôi đang bị đe dọa, đã được tiến hành ở các xã vùng đệm khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền. Một phần hoạt động của chương trình này là nâng cao nhận thức của cộng đồng địa phương về những mối đe dọa đối với tính đa dạng sinh học do hoạt động săn bắn gây ra. Một trong những khía cạnh của chương trình này liên quan đến hợp tác với các cộng đồng địa phương nhằm loại bỏ các loại bẫy. Ngoài ra, WWF Chương trình Đông Dương cũng cung cấp đào tạo để nâng cao năng lực cho cán bộ kiểm

lâm địa phương về quản lý và bảo tồn đa dạng sinh học.

Các giá trị khác

Rừng ở Phong Điền đóng một vai trò rất quan trọng trong việc bảo vệ nguồn nước và hạn chế lũ lụt ở các vùng đất thấp của tỉnh Thừa Thiên Huế. Rừng ở Phong Điền không được bảo vệ tốt sẽ dẫn đến những tác động tiêu cực đến cuộc sống của các cộng đồng ở vùng hạ lưu như lũ lụt trở nên bất ngờ và nghiêm trọng hơn, thiếu nước cho sinh hoạt, tưới tiêu và các hoạt động khác. Những ảnh hưởng này có tác động nặng nề nhất đến phát triển kinh tế trong vùng.

Khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Phong Điền có mật độ các loài thú lớn thấp và không có thắng cảnh nào nổi bật, do đó khu vực này không có nhiều tiềm năng phát triển du lịch sinh thái. Thành phố Huế là điểm du lịch hấp dẫn gần nhất, và từ đây một số du khách có thể khi du lịch sinh thái phát triển, một số du khách có đến thăm khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên (Lê Trọng Trãi *et al.* 1999). Với những biện pháp tiếp thị sáng tạo, cũng có thể phát triển được một số hướng du lịch thích hợp ở Phong Điền, đặc biệt nếu kết hợp cùng với đi thăm một số điểm du lịch sinh thái khác trong vùng ví dụ như Phá Tam Giang, Đầm Cầu Hai, Vườn Quốc gia Bạch Mã và Thung lũng A Lưới cùng với một số điểm văn hóa lịch sử khác ở thành phố Huế.

Các dự án có liên quan

Một dự án phát triển nông thôn tổng thể có tên gọi Dự án Phát triển Nông thôn Thừa Thiên Huế hiện đang được thực hiện tại hai huyện của tỉnh Thừa Thiên Huế, trong đó có Phong Điền. Dự án này được tài trợ bởi Chính phủ Phần Lan thông qua FINIDA. Một trong những hoạt động liên quan đến khu đề xuất của dự án là xác định vùng ưu tiên/cấp bách cho phòng hộ đầu nguồn, nhằm cải thiện các chức năng sinh thái mà rừng Phong Điền đối với vùng hạ lưu. Một dự án tương tự, cũng do FINIDA tài trợ đang được thực hiện tại tỉnh Quảng Trị, sẽ là cơ hội cung cấp hỗ trợ cho

các hoạt động ở vùng rừng nổi tiếp thuộc khu đề xuất bảo tồn thiên nhiên Đăkrông.

Dự án Phát triển Vùng A Lưới đang được thực hiện tại huyện A Lưới tập trung vào các hoạt động phát triển tổng thể nông nghiệp, y tế, giáo dục và xây dựng năng lực. Dự án này được thực hiện với sự tài trợ của Tổ chức Tầm nhìn Thế giới.

Truong Van La (2000) Status and additional distribution of three rare, valuable pheasant species in Vietnam. Tap Chi Sinh Hoc [Journal of Biology] 22(15) CD: 66-71. In Vietnamese.

Vietnam News (2000) Rangers tackle forest threat with crackdown on loggers. Vietnam News 14 August 2000.

Tài liệu tham khảo

Anon. (2000) Joint Provincial Initiative (JPI) in the upper catchment of the O'Lau river: final report. Hue: Quang Tri Rural Development Programme and Thua Thien Hue Rural Development Programme.

Kemf, E. (undated) Rare pheasant rediscovered in Vietnam. Newspaper article.

Le Trong Trai and Eames, J. C. (1998) [Biodiversity survey in Phong Dien and Dakrong proposed nature reserves, Thua Thien Hue and Quang Tri provinces]. Dieu Tra Quy Hoach Rung [Forest Inventory and Planning Journal] 2: 23-30. In Vietnamese.

Le Trong Trai, Richardson, W. J., Le Van Cham, Tran Hieu Minh, Tran Quang Ngoc, Nguyen Van Sang, Monastyrskii, A. L. and Eames, J. C. (1998) [\[A feasibility study for the establishment of Phong Dien \(Thua Thien Hue province\) and Dakrong \(Quang Tri province\) Nature Reserves\]](#). Hanoi: BirdLife International Vietnam Programme and the Forest Inventory and Planning Institute. In Vietnamese.

Le Trong Trai, Richardson, W. J., Le Van Cham, Tran Hieu Minh, Tran Quang Ngoc, Nguyen Van Sang, Monastyrskii, A. L. and Eames, J. C. (1999) [A feasibility study for the establishment of Phong Dien \(Thua Thien Hue province\) and Dakrong \(Quang Tri province\) Nature Reserves](#). Hanoi: BirdLife International Vietnam Programme and the Forest Inventory and Planning Institute.

Thua Thien Hue Provincial FPD (2000) [FPD questionnaire]. Hue: Thua Thien Hue Provincial Forest Protection Department. In Vietnamese.